

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

چگونه توانستم نحوه استفاده ایمن و مفید از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی را به دانش آموزانم آموزش دهم و آنان را به استفاده صحیح و اصولی از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی هدایت کنم؟

اشرف پورعلیفرد^۱، پریسا توحیدی^۲

۱- دبیر مطالعات اجتماعی، پایه هشتم، کد پرسنلی: ۵۴۷۵۱۰۸۴

۲. دبیر علوم تجربی، کد پرسنلی: ۵۱۸۷۶۸۲۲

چکیده

فناوری های فضای مجازی به سرعت در حال گسترش است و ملت های جهان امروز از مزایای آن بهره می برند، اما این فرصت و ظرفیت اگر با مدیریت عقلانی و اخلاقی اداره نشود، می تواند زیان بار هم باشد. در صورت استفاده اصولی از شبکه های اجتماعی در فضای مجازی، مبادلات سالم و تاثیرگذار در این فضا می تواند به عاملی موثر، بی بدیل و پرشتاب در فرآیند رشد جامعه تبدیل شود. اینجانبان اشرف پورعلیفرد و پریسا توحیدی دبیران مقطع متوسطه اول در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ با دانش آموزانی سرو کار داشتیم که در منزل بیشترشان گوشی موبایل هوشمند داشتند و بیشتر اوقات خود را در فضای مجازی و اینترنت می گذراندند. در پی گلایه برخی از والدین و همچنین توجه خودمان به رفتارهای دانش آموزان متوجه شدیم آنان از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی به شکل نامطلوبی استفاده می کنند. بعد از جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن با روش آشنا سازی دانش آموزان و والدین با مزایا و معایب استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی و سپس به آموزش صحیح برخورد والدین و معلمان در رابطه با طرز برخورد و نظارت بر دانش آموزان در فضای مجازی توانستیم آسیب های آن را در دانش آموزان کاهش دهیم و استفاده اصولی و ایمن از شبکه های اجتماعی، فضای مجازی و اینترنت را به آنان آموزش دهیم..

واژگان کلیدی: دانش آموزان - فضای مجازی - شبکه های اجتماعی - استفاده ایمن و اصولی - پیش گیری

مقدمه

در سال های اخیر استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی در بین جوانان افزایش یافته است. استفاده از این شبکه ها علیرغم برخی محاسن، معایب و مضرات زیادی دارد ولی بااینحال همچنان گرایش زیادی به آن وجود دارد. جوانان روزانه ساعت های زیادی از وقت خود را در شبکه ها می گذرانند و این باعث از بین رفتن فرصت های زیادی می شود که می تواند صرف پرداختن به امور مهمتری شود. شبکه های اجتماعی را فراتر از گونه ای وب سایت، می توان به عنوان رسانه های جدید و نوینی در نظر گرفت که در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جوامع تغییراتی ایجاد کرده اند. این شبکه ها نه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

تنها قواعد و قوانین حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسان ها، بلکه تفکر و نگرش ما را نسبت به خود، دیگران و جهان تغییر داده است (اولسون، ۱۳۷۷). از منظر دیگر، شبکه های اجتماعی مجازی با قابلیت های چشمگیری که در اختیار کاربران قرار می دهند، پدیده ای است که این روزها تبدیل به پنج اولویت اول کاربران اینترنت شده است. شبکه های اجتماعی این امکان را به فرد می دهد تا با طیف وسیعی از افراد در ارتباط باشند و علایق خود را در همه زمینه ها با آن ها به اشتراک بگذارد. افراد در قالب شبکه های اجتماعی می توانند علایق خود را در همه زمینه ها به اشتراک بگذارند و البته می توانند، هویتی کاملاً دلخواه داشته باشند و بر پایه همان هویت خودساخته و البته بعضاً دروغین، ارتباط مجازی خود را با دیگر کاربران اینترنتی گسترش دهند. به عبارتی، شبکه های اجتماعی محملی برای گریز از واقعیت و وسیله ای برای ارضای نیازهای روانی است (زندى، ۱۳۹۳). از ابتدای زندگی بشر، امنیت یکی از دغدغه های اصلی انسان ها بوده است. امروز با گسترش اینترنت و فضاهای شبکه ای در کشورمان لزوم امنیت برای فعالیت در این فضاهای مجازی بیش از پیش احساس می شود. ترس و بیم از تخریب مبانی اخلاق و اجتماعی و نداشتن امنیت روانی فرهنگی ناشی از هجوم اطلاعات آلوده و مخرب از طریق اینترنت و فضاهای مجازی و آکنشی منطقی است؛ زیرا هر جامعه ای چهارچوب های اطلاعاتی خاص خود را دارد. طبیعی است که هر نوع اطلاعاتی که این حدودمرزها را بشکند، می تواند سلامت و امنیت جامعه را به خطر اندازد. با توجه به اینکه شبکه های اجتماعی به عنوان فضایی نوظهور که ظرفیت های بالایی دارا می باشد، جدا از جنبه های مثبت به صورت های مختلف سبب به چالش کشیده شدن و آسیب بخش های متفاوت جامعه شده است؛ و از آنجاکه برقراری نظم و امنیت در سطح جامعه برای رشد و شکوفایی جامعه، اعتلای رفتارهای انسانی و بنیان خانواده به عنوان بنیان اصلی جامعه و سایر نهادها برای توسعه و اعتلای آن ها می باشد، شناخت آسیب هایی که آن رشد و تعالی را با مشکل مواجه و امنیت عمومی را با مشکل مواجه کند از راهبردهای اصلی هر نظام آموزش و پرورش می باشد تا با توجه به این شناخت بتوان راهکارها و راهبردهای ویژه ای ارائه داد .

بیان مسئله و توصیف وضعیت موجود

با گذشت چند هفته اول سال تحصیلی و رونق گرفتن سیر صعودی تدریس و امور آموزشی در مدرسه روستا ساربانلار که ۳۳ نفر دانش آموز دارد؛ مراجعاتی توسط والدین داشتیم و اعتراض آنان را در این مورد شنیدیم که بچه ی آنها فقط به چند درس علاقه نشان داده و وقت خود را کامل صرف موضوعات خاص می نماید. موارد دیگری به چشم می خورد که از تغییرات رفتاری در نوع حرف زدن و حتی پوشش دانش آموزان خبر می داد و یا حتی در بعضی موارد ما شاهد بی میلی بچه ها نسبت به شنیدن و درک مطالب مذهبی، تاریخی و به قول خودشان کهنه ی مربوط به گذشته بودیم. در اولین جلسه ی انجمن اولیاء که تشکیل شد همه ی این موارد توسط والدین بازگو شده و به شکل جدید در برابر ما به عنوان دبیران مطالعات اجتماعی و علوم تجربی مجسم شد. شواهد حاکی از آن بود که برخی از والدین از میزان استفاده فرزندانشان از اینترنت و فضای مجازی و تأثیرات آن حسابی کلافه و شاکی بودند. ما بدون هیچ پیش داوری در مورد دلیل تغییر رفتار بچه ها اولین و بارزترین موضوع مرتبط با این بحث را فضای مجازی و چگونگی استفاده از آن را شالوده ی اصلی مشکل بوجود آمده دانستیم. بنابراین ما به عنوان اقدام پژوهی باید اطلاعاتی را برای بررسی وضعیت موجود جمع آوری می کردیم . در راه پر فراز و نشیب سال های آموزشی مسائل، مشکلات و تجربیات گوناگونی بر سر راه آدمی قرار می گیرد که اگر با دیدی خوشگامانه و عمیق به مسئله بنگریم می توان صدها مطلب قابل توجه برای بررسی پیدا کرده و به جستجو و تحلیل علمی در مورد آن ها پرداخت. از ابتدای سال آموزشی و شروع تدریس توسط همکاران تغییرات چشمگیری در نحوه تدریس دیده می شد. تکالیفی را که به دانش آموزان داده می شد حالت پژوهشی و تحقیقی به خود گرفته بود. از آنجایی که ما در مدرسه از نزدیک با دانش آموزان سرکار داشتیم و در طول روز هم در قسمت آموزشی و دفتر آموزشگاه در جریان بحث همکاران در مورد تحولات رخ داده در کتاب ها و نوع تدریس بودیم به خوبی تغییرات، چالش ها و نگرانی بچه ها را در انجام کارها و تکالیف محوله می دیدیم آن ها برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

گردآوری مطالب جدید و رقابت با دوستانشان بهترین راه را همین اینترنت و دریای بیکران اطلاعات تشخیص داده بودند. پس از گذشت مدتی سؤالاتی را در مورد استفاده از فضای مجازی و تأثیر آن در درس هایشان از دانش آموزان پرسیدیم:

۱- نظراتان در مورد تدریس به روش الکترونیکی توسط دبیران چیست؟

۲- سؤالاتی که خارج از محدوده ی کتاب می خواهید جواب دهید چگونه آماده پاسخگویی می کنید؟

۳- چند نفر از شما مستقیماً به رایانه و اینترنت دسترسی دارید؟

۴- به جز موارد علمی چه مطالب دیگری دوست دارید در اینترنت جستجو کنید؟

۵- آیا در شبکه های اجتماعی نیز عضو هستید؟

از پاسخی که بچه ها به این سؤالات دادند فهمیدیم که عده زیادی از آنها در معرض خطر گشت های جذاب اما خطرناک در فضای مجازی اینترنت هستند بچه ها به دنبال دستیابی به جواب سؤالات درسی و انجام یک تحقیق ساده یا به عرصه ای جدید از کاملترین منبع دانستنی ها می گذرانند جایی که نه والدین و نه معلمان نمی توانند همیشه حاضر و ناظر به آن باشند و خطرات جدی و بسیاری در کمین دانش آموزان است که با ذهنی جويا مستعد هر نوع آموزشی هستند این زنگ خطر باعث شد که راه های ایمن و صحیح استفاده از اینترنت، فضای مجازی و شبکه های اجتماعی و خطرات جنبی انرا مورد پژوهش قرار دهیم.

اهداف:

هدف کلی: آموزش استفاده ایمن و صحیح از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی به دانش آموزان و جلوگیری از آسیب های آن به دانش آموزان

اهداف جزئی:

- هدایت کردن دانش آموزان به استفاده ایمن و صحیح از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی
- افزایش سطح آگاهی والدین در مورد مزایا و معایب استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی
- آموزش خویشتن داری و تقویت فطرت نیکوی درونی دانش آموزان در مواجهه با جاذبه های منفی
- تغییر نگرش منفی و سطحی والدین نسبت به فناوری های جدید
- اتخاذ برنامه های مدون و قابل قبول برای فرزندان در مورد استفاده از رایانه و اینترنت و تلفن همراه
- آشنایی و آموزش والدین در مورد رایانه بصورت سطحی و مورد نیاز.

ادبیات نظری:

منبعی بعدی که از آن کمک گرفتیم مطالعه مقالات و مطالب مرتبط با فضای مجازی در دانش آموزان بود که در زیر به آن می پردازیم. از آنجا که نوجوانان و جوانان بخش مهمی از سرمایه انسانی جامعه را تشکیل می دهند تغییرات اجتماعی-فرهنگی این نسل باعث دگرگونیهای عظیمی در سطوح دیگر جامعه می شود اینترنت به عنوان یکی از کارآمدترین رسانه های جهانی امروزه پا به فضای خانواده ها گذاشته است و به روی جوانان و نوجوانان تأثیرات مثبت و منفی را می گذارد و مدرسه نیز یکی از شاه راههایی است که می توان این تغییرات را بطور ملموس دید و نسبت به آنها حساس شد نوجوانان به شدت شیفته ابراز لیاقت و اظهار وجود و شایستگی هستند به همین دلیل رو به راههای مختلفی می آورند که اطلاعات و دانستنی های خود را افزایش دهند تا حرفی برای گفتن داشته باشند از طرفی دنیای امروزه می طلبد که انسان دائم به روز باشد محدودیت زمان و مکان برداشته شده و این خود باعث تضعیف کنترل والدین، اولیاء و مربیان بچه ها شده است. مطالعات انجام شده نشان می دهد اغلب والدین زمانی از نحوه ی استفاده فرزندشان از اینترنت آگاه می شوند که او حداقل یکماه است که از سایت های غیر اخلاقی و شبکه های اجتماعی دیدن کرده و با افراد جدیدی آشنا شده و این امر خود باعث تغییر و تحول رفتاری کودکان و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

نوجوانان می شود. با ورود یک تکنولوژی جدید به جامعه در صورتی که آمادگی لازم برای پذیرفتن و نحوه صحیح استفاده از آن وجود نداشته باشد به دلیل عدم آگاهی، حجم بالای تقاضا و سرعت انتشار آن جامعه دچار شوک شده و مضراتی را بدنبال دارد. بر اساس اعلام (NCH) و تسکوتله کام (Tesco Telecom) در سال ۲۰۱۴ میلادی دو سوم از والدین ناتوان از آگاهی از نمونه استفاده فرزندانشان از اینترنت هستند در حقیقت آنها به هیچ وجه نمی توانند ارتباطات اینترنتی فرزندانشان را کنترل کنند و این به نگرانی حاد در میان والدین تبدیل شده است. رسانه‌ها، همیشه پر از نمونه‌هایی هستند که توضیح می‌دهند کودکان و نوجوانان، چگونه و چرا در معرض خطرات هستند. برخی از این نمونه‌ها هم به خطرات و آسیب‌های اینترنت برای آنان اشاره کرده‌اند. واقعیت آن است که در هر محیطی، چه آنلاین و چه آفلاین و چه دنیای واقعی یا دنیای مجازی، مخاطرات همیشه وجود دارند. در دنیای واقعی، ما ک‌های متصور از این خطرات را با درک محیط و تلاش برای آموزش افراد در معرض خطر که از افشار مختلف اجتماعی هستند، مدیریت می‌کنیم. همین مطلب برای دنیای آنلاین هم صدق می‌کند. یکی از بزرگترین چالش‌ها این است که متخصصان تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان، به طور کامل محیط آنلاین و فناوری‌های در حال رشد آن و تأثیرات بزرگی که بر رفتار و انتظارات قشر نوجوان گذاشته‌است را نمی‌شناسند. این مسأله حفاظت و آموزش دانش‌آموزان را بسیار سخت می‌کند در حالی که هم‌زمان محیط آنلاین امکان استفاده از مزایا و فرصت‌های آموزشی اینترنت را فراهم کرده‌است. این مقاله، برخی از موضوعات پیش روی کارشناسان تعلیم و تربیت را تشریح می‌کند. کارشناسانی که در نظام آموزش و پرورش، به عنوان معلم و مربی، متولی فرهنگ‌سازی ایمنی در اینترنت و آموزش استفادهٔ مسؤولانه به دانش‌آموزان هستند.

نوجوانان را در دنیای دیجیتال دریابید

چه موافق باشید یا نباشید، به هر حال بسیاری از نوجوانان در دنیایی به رشد و بالندگی رسیده‌اند که در فناوری غوطه‌ورند! بر اساس برخی تحقیقات خارجی، که به رابطهٔ نوجوانان و جوانان دوازده تا بیست و چهار ساله با فناوری پرداخته، نتایج جالبی به دست آمده‌است:

- این رده سنی اغلب، هم‌زمان با مشاهده تلویزیون، بیش از پنج کار دیگر هم انجام می‌دهند.
- یک چهارم از آن‌ها ترجیح می‌دهند بین ماندن در خانه و تفریح کردن در روزهای تعطیل و بیرون از خانه، بدون اینترنت و تلفن همراه، ماندن در خانه را انتخاب کنند.
- یک چهارم آن‌ها در همه ساعات با دوستان خود ارتباط متنی دارند یا چت می‌کنند.
- به طور متوسط هر کدام ۱۲۳ دوست در فضای شبکه‌های اجتماعی دارند.

اگرچه ممکن است این آمارها، از جامعه‌ای به جامعهٔ دیگر یا از کشوری به کشور دیگر فرق کند، اما فضای فناوری به گونه‌ای در سطح کشورهای دنیا و نیز کشور ما توزیع شده‌است که به نظر می‌رسد با اختلاف کمی، این آمارها در ایران نیز صدق می‌کنند. آماري که در خصوص گوشی‌های موبایل و تعطیلات ارائه شد، بسیار مهم است چرا که نشان می‌دهد فناوری چگونه بر فرهنگ و خرده‌فرهنگ‌های نوجوانان تأثیر می‌گذارد. بر اساس این داده‌ها، متوسط تعداد دوستان نوجوانان در شبکه‌های اجتماعی، ۱۲۳ نفر است. واقعیت امر این است که در بازهٔ مورد مطالعه، تعداد دوستان ۲۴ ساله‌ها به ۱۲۳ نفر نزدیک بوده‌است و اگر به ۱۲ ساله‌ها توجه کنیم، قطعاً تعداد دوستان آن‌ها در فضای شبکه‌های اجتماعی بیشتر است. یکی از دلایل، این است که تعریف از «دوست» کاملاً تغییر یافته. برای بزرگسالان دوست کسی است که به او اعتماد دارند و ممکن است خصوصی‌ترین مسائل خود را با او درمیان بگذارند. برای نوجوانان، «دوست» یک هم‌صحبت است که شامل افرادی در شبکه‌های اجتماعی می‌شود که شاید یک بار هم، هم‌دیگر را از نزدیک ملاقات نکرده‌اند. متخصصان تعلیم و تربیت یا به عبارتی معلمان و مربیان، باید این را درک کنند که در دنیای امروز تعریف دوست برای دانش‌آموز نوجوان‌شان چیست. آن‌ها نیازمند آن هستند

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

که با زبان مشترک نوجوانان حرف بزنند، هرچند با آن موافق نباشند. به طور خلاصه، فناوری فقط فرهنگ نوجوانان را تغییر نداده است. زبان آن‌ها نیز تغییر کرده است.

هوش هیجانی

فناوری از طریق دسترسی به محتوا، تأثیر بزرگی بر نوجوان گذاشته است. همه ما می‌دانیم که برخی محتواهای نامناسب روی اینترنت وجود دارند. دسته اول این محتواها مثل تصاویر سوءاستفاده از کودکان، پورنوگرافی‌های افراطی و محتواهای نژادپرستانه برای همه نامناسب تلقی می‌شوند. دسته دیگری از محتواها، برای رده سنی خاص یا پیش از بلوغ نامناسب هستند. گذشته از تأثیر مخرب محتواهای دسته اول، محتواهای آنلاین دسته دوم، تأثیرات عمیقی بر نوجوانانی می‌گذارند که از نظر احساسی و هیجانی آمادگی پذیرش آن را ندارند. تلویزیون و پس از آن مشاهده ویدئوهای آنلاین مثال خوبی برای این مطلب است. در گذشته، نوجوانان در برابر برنامه‌های تلویزیونی از دو طریق محافظت می‌شدند. نخست این که تلویزیون معمولاً در هر خانه‌ای، یکی و در اتاق نشیمن بود. دوم آنکه برنامه‌های تلویزیونی که مختص بزرگسالان بودند، بعد از ساعت ۲۱:۳۰ پخش می‌شدند. ماهیت رایانه‌ها، تبلت‌ها، تلفن‌های همراه و کنسول‌های بازی فضا را تغییر داده است. حالا هر محتوایی با انتخاب نوجوان در هر جایی در دسترس اوست و تنها نظام کنترلی که وجود دارد، خود اظهاری سن و سال است. در این جاست که نوجوان با تأیید اینکه بالای ۱۸ سال سن دارد، به محتوا دسترسی پیدا می‌کند. نتیجه اینکه نوجوانان از راه‌های مختلف به محتوا دسترسی دارند. بسیاری از کودکان با محتواهایی درگیر می‌شوند که از نظر احساسی و هیجانی آمادگی پذیرش آن‌ها را ندارند. کودکان می‌خواهند و نیاز دارند تا راجع به چیزهایی که به صورت آنلاین تماشا می‌کنند صحبت کنند و مهم این است که ما به عنوان متخصصان تعلیم و تربیت فضای آفرینی را فراهم کنیم تا کودک و نوجوان ما بتواند بدون ترس از عواقب طرح تجربه نامناسب خود، با ما صحبت کند. ایجاد این فضای صحبت میان نوجوانان و مربیان تربیتی، می‌تواند کمک کند تا آن‌ها فرق بین خیال و واقعیت را در فضای آنلاین درک کنند.

نوجوانان و حریم خصوصی

مفهوم دیگری که در مورد تلاش برای تربیت کودکان و نوجوانان پیرامون ایمنی در اینترنت و استفاده مسؤولانه از آن مهم و حیاتی است، درک ما از حریم خصوصی است. قوانین زیادی در همه کشورها در خصوص حفظ حریم خصوصی وجود دارد، اما در واقعیت این قوانین با فناوری‌ها همخوانی ندارند. دوربین‌های مداربسته مثال خوبی هستند. دوربین‌های مداربسته اگرچه تحت مقررات خاص حریم خصوصی استفاده می‌شوند، اما بسیاری از دوربین‌های مداربسته به صورت زنده، تصاویر را بر روی اینترنت پخش می‌کنند. مشکل دیگری که با حریم خصوصی وجود دارد این است که غالباً ما اطلاعات خود را به راحتی منتشر می‌کنیم. ظاهراً این کار با رضایت خود ما صورت می‌گیرد، اما غالباً بدون این که شرایط اشتراک‌گذاری اطلاعات و حقوق طرفین را در وبسایت‌ها یا برنامه‌های آنلاین، بخوانیم و تأیید کنیم، اتفاق می‌افتد. وقتی که ما در شبکه‌های اجتماعی ثبت نام می‌کنیم، در حقیقت موافقت خود را با دادن اطلاعاتمان اعلام کرده‌ایم، حتی اگر بعدها حساب کاربری خود را غیرفعال کنیم. افرادی که در این شبکه‌های اجتماعی هم نیستند، به طریق مشابه در معرض خطرند. چرا که بسیاری از دوستان آن‌ها که در این گونه شبکه‌ها عضویت دارند، اطلاعاتی درباره آنان را منتشر می‌کنند که می‌تواند شامل تگ‌گذاری در عکس‌ها و انتشار لیست آدرس‌های ایمیل باشد. ابزارهای کنترل حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی خیلی هم بد نیستند. مسأله آن جاست که چگونه حریم خصوصی خود را تنظیم کنیم. در بسیاری از شبکه‌های اجتماعی، تنها افراد بالای ۱۳ سال می‌توانند عضو شوند. و البته که بسیاری از نوجوانان زیر ۱۳ سال هم در این شبکه‌ها پروفایل دارند و البته این خطای آن شبکه‌های اجتماعی محسوب نمی‌شود. چرا که ساز و کار مؤثری برای تأیید هویت در اختیار ندارند. سؤال این است که در این خصوص وظیفه و مسؤولیت مربیان چیست؟ به عنوان متخصص امر تعلیم و تربیت، به طور مداوم بایستی در مورد حریم خصوصی و مشکلات و معضلاتی که سهل‌انگاری در آن می‌آفریند با دانش‌آموزان صحبت کنید. دانش‌آموز باید این را درک کند که افراد در شبکه‌های

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

اجتماعی الزاماً همان کسانی نیستند که معرفی می‌کنند و از این روست که عضویت پیش از رسیدن به سن مجاز و قانونی و نیز ارسال اطلاعات شخصی می‌تواند مخاطره‌آمیز باشد.

رد پاهای دیجیتال

یکی از سخت‌ترین مفاهیمی که مربیان باید به کودکان و نوجوانان آموزش دهند، موضوع رد پاهای دیجیتالی است. رد پای دیجیتالی، دنباله‌ای از اطلاعات آن‌لاینی است که افراد در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی باقی می‌گذارند. اطلاعاتی که دیگران درباره شما هم در این شبکه‌ها منتشر می‌کنند، رد پاهای دیجیتالی محسوب می‌شود. در طی تحقیقاتی که موسسه امنیتی AVG صورت داده، نتیجه‌گیری شده است که متوسط سن کودکانی که والدین‌شان، یک رد پای دیجیتالی در فضای آن‌لاین برای آن‌ها باقی گذاشته‌اند، شش ماه است و ۸۱٪ کودکان دو ساله، در اینترنت انواعی از رد پاهای دیجیتالی دارند. رد پاهای دیجیتالی، مسائل زیادی را پیش روی مربیان قرار می‌دهند. نخست این که عملاً همه دارای رد پاهای دیجیتالی هستند و دوم این که در آینده این اطلاعات ممکن است با یک جستجوی ساده - مثلاً برای گزینش استخدامی - مورد استفاده قرار بگیرد. نکته مهم این‌جاست که اگر هم رد پای دیجیتالی باقی می‌ماند، بایستی ردی باشد که نشان دهد شما واقعاً که هستید و پیرو چه ارزش‌هایی می‌باشید نه اینکه ویژگی‌های منفی افراد به عنوان سوابق دیجیتالی‌شان در فضای آن‌لاین باقی بماند. این نکته اهمیت دارد که مربیان، نوجوانان را آگاه کنند که الزاماً امکان حذف هیچ‌چیزی از اینترنت وجود ندارد. هرچیزی را که در اینترنت منتشر می‌کنند، برای همیشه در فضای آن‌لاین باقی می‌ماند. یک جستجوی ساده در موتورهای جستجو در باره خودتان، این را به اثبات می‌رساند. با وجود وبسایت‌هایی مثل archive.org هرگز انتظاری وجود ندارد تا محتوای رد گذاشته شده، قابل حذف کردن باشد.

افزایش استفاده از تلفن‌های هوشمند

تا سال ۲۰۱۰، واقعاً استفاده از اینترنت روی موبایل، کارا و جا افتاده نبود. گوگل نخستین سیاست‌نامه موبایلی خود را منتشر کرد. برخی از شبکه‌های اجتماعی استراتژی موبایل خود را تازه معرفی کردند و مایکروسافت هم ویندوزفون هفت را عرضه کرد. سال ۲۰۱۱ اما سالی بود که هر نوجوان بالای یازده سال، یک تلفن همراه هوشمند با قابلیت دسترسی هم‌زمان به مزایا و مخاطرات فناوری را در اختیار داشت. از این رو تلفن‌های همراه هوشمند هم باز مسائلی را در برابر مربیان و متخصصان تربیتی قرار می‌دهند. بسیاری از تلفن‌های همراه که قابلیت اتصال به اینترنت را دارند، به GPS هم مجهز هستند. شبکه‌های اجتماعی مکان‌مبنا، به کاربران اجازه می‌دهند تا مکان‌نمایی کرده و موقعیت دوستان آن‌لاین‌شان را ببینند. این ویژگی‌های سودمند و جذاب، خطرات نمایانی را نیز در پی دارند. به علاوه اینکه فناوری واقعیت افزوده نیز به سرعت در حال همه‌گیر شدن است. واقعیت افزوده، داده‌هایی دیجیتالی است که با تصاویر زنده پوشش داده شده از طریق دوربین موبایل و مبتنی بر موقعیتی که در آن قرار دارید، به توصیف آن موقعیت می‌پردازد. باز هم اگرچه این فناوری کاربردی است، اما می‌تواند مخاطراتی را برای کاربر ایجاد کند. برای مثال، نرم‌افزارهای تشخیص چهره که حالا بسیار هوشمندتر و فناوری‌تر شده‌اند، می‌توانند چهره افراد دور و بر را تشخیص داده و حضور آن‌ها را در این محل‌ها به رد پای دیجیتالی‌شان وصل کنند. خط‌های اعتباری موبایل هم تبدیل به یک ابزار مالی داد و ستد میان نوجوانان شده‌اند. نوجوانان برای خرید و فروش عمدتاً کالاها یا خدمات غیرمجاز، از شارژ اعتباری موبایل استفاده می‌کنند و این کارت‌های شارژ به کارت‌های پرداخت بدون حساب بانکی تبدیل شده‌اند. این‌ها همه چالش‌های مهمی هستند که تلفن‌های همراه پیش روی مربیان قرار داده‌اند.

زبان و موقعیت جغرافیایی

فناوری و اینترنت، موانع و مرزهای جغرافیایی را از پیش رو برداشته‌اند و مرزهای زبانی نیز در حال از بین رفتن‌اند. برای مثال، مترجم گوگل، می‌تواند به صورت خودکار صفحات وب را با درجه پذیرش قابل قبولی به ۷۲ زبان مختلف ترجمه کند. این

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

فناوری‌ها به این معنی است که ما باید به نوجوانان یادآوری کنیم، وقتی که با کسی در فضای آن‌لاین ارتباط برقرار می‌کنند، آن‌ها می‌توانند هر کسی از هر جایی باشند و الزاماً آنچه که می‌نمایند نیستند.

افزایش استفاده از دنیاهای مجازی

افزایش استفاده از دنیاهای مجازی و فناوری‌هایی که این دنیاهای زندگی‌های دوم را خلق می‌کنند نیز چالشی دیگر برای مربیان ایجاد کرده‌است و وقتی که پای ایمنی کودکان و نوجوانان به موضوع باز می‌شود، اهمیتی دو چندان می‌یابد. دلیل این امر آن است که برای کودکان، شبکه‌های اجتماعی سه بعدی و بازی‌های رایانه‌ای خلق شده است. آمار نشان می‌دهد که در برخی از این شبکه‌ها مثل Kzero و Second Life میزان قابل توجهی از نوجوانان ۵ تا ۱۵ سال، حساب کاربری ایجاد کرده و عضویت دارند. در سال ۲۰۱۰ چیزی بالغ بر ۸۰۰ میلیون نفر در این دسته سنی در این شبکه‌ها، عضویت داشته‌اند. دنیاهای مجازی امروز به کسب و کار پر رونقی تبدیل شده‌اند و اهمیت دارد که بدانیم که پنج‌ساله‌های ما، هرگز در محیط شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر متن که بسیاری از ما از آن‌ها استفاده می‌کنیم، رشد نمی‌کنند و فضای کاربری آن‌ها، فضای دنیاهای مجازی اینترنتی و بازی‌های رایانه‌ای است. لذا این احتمال وجود دارد که تمایل آن‌ها به استفاده از محیط‌های مجازی پیچیده، افزایش یابد. آموزش نوجوانان که چگونه از این محیط‌های مجازی استفاده کنند، نیازمند توجه بیشتر مربیان تربیتی و آموزشی نسبت به نهادینه کردن استفاده مسئولانه از این فضاهاست.

فیلترینگ و نقش آن در ایمنی اینترنت

اینترنت از بزرگترین فناوری‌های نوین و دارای نقشی قابل توجه در تعلیم و تربیت است. با این حال اینترنت یک مکان بی‌قانون و خطرناک است و تا زمانی که همه مخاطرات آن و چالش‌های پیرامون آموزش و پرورش مرتفع نشود، لازم است که سیاست‌های موثر فیلترینگ اعمال گردد. البته سیاست‌های فیلترینگ در محیط‌های آموزشی کمی متفاوت با سیاست‌های عمومی آن در سطح ملی است. بر اساس سیاست‌های آموزشی، فیلترینگ محلی اینترنت در محیط آموزشی، بایستی این امکان را برای دانش‌آموزان فراهم کند تا بدون دغدغه صرفاً به منابع مجاز آموزشی دسترسی داشته باشند. تجربه نشان داده، در مدارس که از نرم‌افزارهای فیلترینگ در سرورهای اینترنتی خود استفاده کرده و دسترسی محدودتری به سایت‌های اینترنتی ایجاد کرده‌اند، دانش‌آموزان از دانش و آگاهی بیشتری در خصوص ایمنی در فضای آن‌لاین برخوردار گشته‌اند.

مزایا و معایب اینترنت برای نوجوانان:

جذابیت استفاده از اینترنت و کامپیوتر به خاطر غرق شدن در دریایی از ارتباطات و اطلاعات است دنیایی رویایی که تنها با فشردن چند دکمه به آرامی به آن قدم می‌گذاریم در این بین کودکان، نوجوانان و جوانان بیش از دوره سنی دیگر شیفته جستجو و برقراری ارتباط با ثنای جدید هستند و تردیدی نیست که ذهن پویای آنان مستعد گرایش به سوی مشکلی که اساس اقدام پژوهی من در مدرسه شبانه روزی ریحانه قرار گرفت چگونه برخورد دانش‌آموزان با همین پدیده ی جذاب ارتباطات اینترنتی است که پلی میان مطالب قدیمی و ایستای کتابهای درسی و دنیای نوظهور اطلاعات علمی می باشد در استفاده از شبکه های اینترنتی توسط بچه ها مشکلاتی پیش می آید که به آنها اشاره می نمائیم. البته مزایایی هم مورد بحث است که ذکر می گردد.

مزایای استفاده از اینترنت:

- ارتباط مستقیم با دنیای خارج به اشکال گوناگون (صوتی، تصویری، نوشتاری و ...)
- استفاده از پایگاه های علمی بسیار ارزشمند (سایت‌های گوناگون)
- امکان ایجاد محیطی برای دادن اطلاعات دلخواه با فضای بسیار جذاب (وبلاگها)
- امکان یادگیری آسان در هر ساعت از شبانه روز
- استفاده از کتابخانه های الکترونیکی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

معایب استفاده از اینترنت:

- بروز مشکلات فیزیکی: مانند ضعف بینایی، صدمات سیستم اسکلتی بدن، چاقی، تشنج اپیلتیک
 - بروز مشکلات اجتماعی: کاهش روابط خانوادگی و دوستانه، افسردگی و تنهایی، اعتیادهای اینترنتی
 - بروز مشکلات روانی: اعتیاد به روابط عاطفی و دوستانه، وسواس به اینترنت، کاهش اعتماد به نفس دوری از اولیاء و مربیان، اعتیاد به روابط جنسی، پریشانی و اختلال در خواب
- در وضعیت موجود همه مشکلات نام برده شده در بین دانش آموزان مدرسه ریحانه به چشم نمی خورد اما مشکلات والدین، ضعف درسی، مشکلات اندک اخلاقی، بروز روابط غیر مشروع دوستانه و تغییراتی ناپایدار در رفتار برخی از دانش آموزان و تنشهای پی در پی در مقابله با والدین نشان دهنده وضع نامطلوبی بود که بر اثر برخورد غیر اصولی والدین، عدم تعهد مربیان و معلمان نسبت به فرهنگ سازی و برداشت نادرست و پر از هیجان دانش آموزان نسبت به فضای مجازی، به وجود آمده است.

پیشینه ی پژوهش:

از اوایل دهه ۹۰ میلادی پژوهش ها و بررسی های بسیاری در زمینه روانشناسی اینترنت و تأثیر آن بر سلامت و رفتار نوجوانان انجام پذیرفته است امروزه اینترنت به ویژه در کشورهای در حال توسعه و از جمله کشورهای اسلامی یک دغدغه بسیار مهم است آگاهی از پیامدهای آن و در کنار آن در نظر گرفتن راهبردهای مناسب برای استفاده درست و پیشگیری از پیامدهای منفی آن اهمیت اساسی دارد. مدارس و جمعیت دانش آموزی یکی از وسیع ترین طیف های مراجعین اینترنتی هستند و به طبع در معرض آثار مثبت و منفی اینترنت قرار دارند. لذا بررسی و تحلیل های علمی توسط صاحب نظران در این مقوله بسیار انجام گرفته که به برخی از آنها اشاره می نماییم:

(الف) مبانی نظری:

- تازه های آماری کاربرد اینترنت در دنیا - ۳۱ دسامبر ۲۰۰۹ - ناصر محمدی زاده
- آسیب های فرهنگی پژوهشی اینترنت - جهانگیر عیسی - ماهنامه ره آورد نو ۸۸/۸/۲۰
- اسلوین جیمز (۱۳۸۰) اینترنت و جامعه- ترجمه عباس گیلوردی و علی رادباوه
- اینترنت و امنیت فرهنگی سیاسی - بررسی راهبردهایی برای جمهوری اسلامی ایران - حسام الدین آشنا
- مطالعه تأثیر استفاده از اینترنت بر رفتار اطلاع یابی - اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران - ۱۳۸۳
- آموزش و پرورش در عصر جهانی شدن، چالش ها و راهبردهای مواجهه با آن - ۱۳۸۹ - حبیب صبوری خسروشاهی

(ب) پیشینه ی علمی :

- جستجوهای فراوانی برای بدست آوردن پژوهش های انجام شده در این زمینه انجام دادم اما متأسفانه به دلیل نوپا بودن این موضوع پژوهشی کامل و مرتبط نیافتم. پژوهشهای زیر گریزی به موضوع مورد نظر زده اند:
- ضرورت توجه به تکنولوژی های نوین در آموزش و پرورش - علیرضا مرآت - مرضیه خمیس آبادی - ۸۸
 - انجمن اولیاء و مربیان - خانواده و پیامدهای فناوری و اطلاعات - ۱۳۸۲
 - تأثیر سازنده اینترنت بر اخلاق کاربران - میترا دیلمقانی - سید علیرضا حجازی
 - تأثیرات اینترنت بر نوجوانان علی مصطفی نژاد - میر حمید هاشمی اصل
 - یک آمار و یک هشدار، اینترنت ابزار غرب در بردگی نوین - سیدمحمد مهدی موسوی - مجله دیدار آشنا
 - نگاهی به استفاده از اینترنت در میان کودکان، نوجوانان، جوانان - مترجم احیا احمدی - روزنامه همشهری
 - گشت های شبانه در اینترنت برای نوجوانان جذاب اما خطرناک - سمینار استاد دانشگاه فاطمه حبیب - خبرگزاری

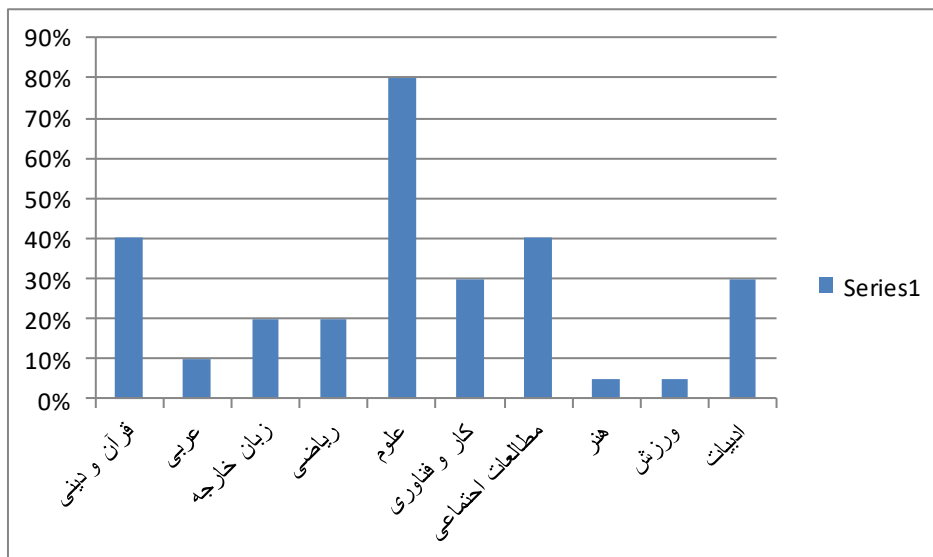
فارس

روش

- ۱- مشاهده:** ابتدا به مشاهده رفتار دانش آموزان پرداختیم و رفتارها و گفتارهای زیر توجه ما را به خود جلب کرد:
- الف - دانش آموزان با همدیگر از گروه هایی که در آن در تلگرام، واتساپ، روبیکا و ایتا عضو هستند صحبت می کردند .
- ب - بیشتر صحبت آن ها در مورد پسرهایی بود که در دنیای مجازی با آنها صحبت می کردند.
- ج - گاه در صحبت آنها از سایت ها و پیج های اینستاگرامی که رفته بودند و نامناسب بود حرف میزدند .
- ۲- میزان نیاز دانش آموزان به فضای مجازی برای دروس:** سپس به بررسی میزان نیاز دانش آموزان به فضای مجازی پرداختیم. برای این کار از همکاران گرامی نظر سنجی به عمل آوردیم . در زیرجدول میزان نیاز دانش آموزان به استفاده از اینترنت و فضای مجازی آورده شده است .

نام درس	قرآن و دینی	عربی	زبان خارجه	ریاضی	علوم	کار و فناوری	مطالعات اجتماعی	هنر	ورزش	ادبیات
میزان ارتباط و استفاده از اینترنت	۴۰٪	۱۰٪	۲۰٪	۲۰٪	۸۰٪	۳۰٪	۴۰٪	۵٪	۵٪	۳۰٪

نمودار میزان مورد نیاز استفاده از فضای مجازی در دروس مختلف :

- ۳- بررسی میزان آگاهی والدین از فضای مجازی و اینترنت:** در بررسی بعدی پرسشنامه ای آماده و در اختیار والدین دانش آموزان برای سنجش میزان آگاهی آنها از فضای مجازی قرار دادم .

سوالات پرسشنامه از والدین :

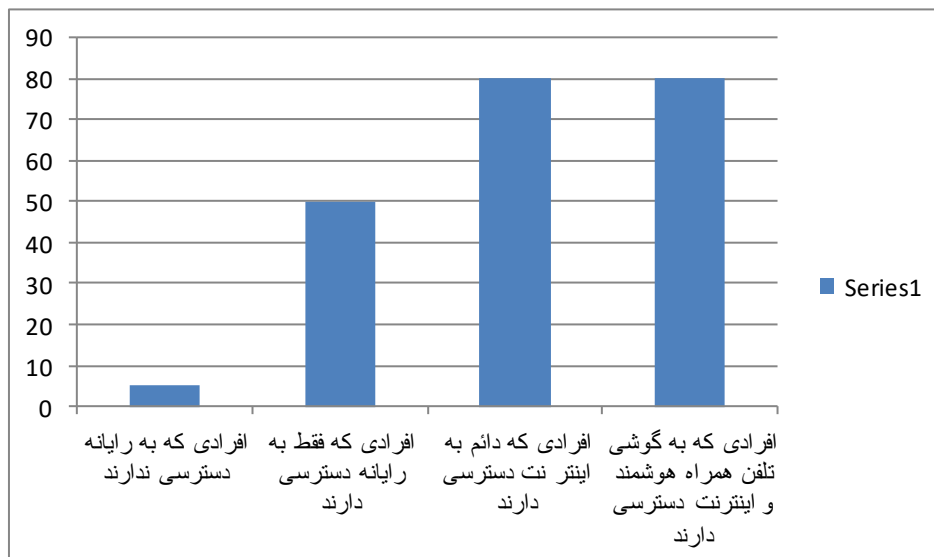
سوال	پاسخ
۱- فرزند شما آیا به اینترنت در منزل دسترسی دارد ؟	الف - بله ب - خیر
۲- آیا فواید استفاده از اینترنت و فضای مجازی را می دانید ؟	الف - بله ب - خیر
۳- آیا مضرات استفاده از فضای مجازی را می دانید ؟	الف - بله ب - خیر
۴- آیا فرزند شما به گوشی همراه هوشمند دسترسی دارد ؟	الف - بله ب - خیر
۵- فرزند شما چند ساعت وقت خود را در فضای مجازی می گذراند ؟	الف - کم ب - زیاد ج - خیلی زیاد
۶- آیا شما نظارتی بر استفاده از فضای مجازی در فرزندتان دارید ؟	الف - بله ب - خیر
۷- آیا فرزندتان فعالیت های خود در فضای مجازی را به صورت مخفیانه انجام می دهد ؟	الف - بله ب - خیر

بعد از پر کردن این پرسشنامه توسط والدین و تجزیه و تحلیل آنها ، پی بردم که بیشتر والدین اطلاعات زیادی از فضای مجازی و معایب و مزایای آن ندارند . و همچنین نظارت زیادی بر فرندان خود در استفاده از فضای مجازی ندارند و فرندان آنان بیشتر خود را مشغول استفاده از گوشی همراه و فضای مجازی هستند .

۴- میزان دسترسی به رایانه و تلفن همراه و اینترنت خانگی: در بررسی که به میزان دسترسی دانش آموزان به موبایل ، اینترنت و رایانه انجام دادم به نتایج زیر دست یافتم .

افرادی که به رایانه دسترسی ندارند	افرادی که فقط به رایانه دسترسی دارند	افرادی که دائم به اینترنت دسترسی دارند	افرادی که به گوشی تلفن همراه هوشمند و اینترنت دسترسی دارند
۵ درصد	۵۰ درصد	۸۰ درصد	۸۰ درصد

نمودار میزان دسترسی دانش آموزان به کامپیوتر ، تلفن همراه و اینترنت :

نتایج نشان داد که بیشتر دانش آموزان کلاس به اینترنت و گوشی تلفن همراه دسترسی دارند .

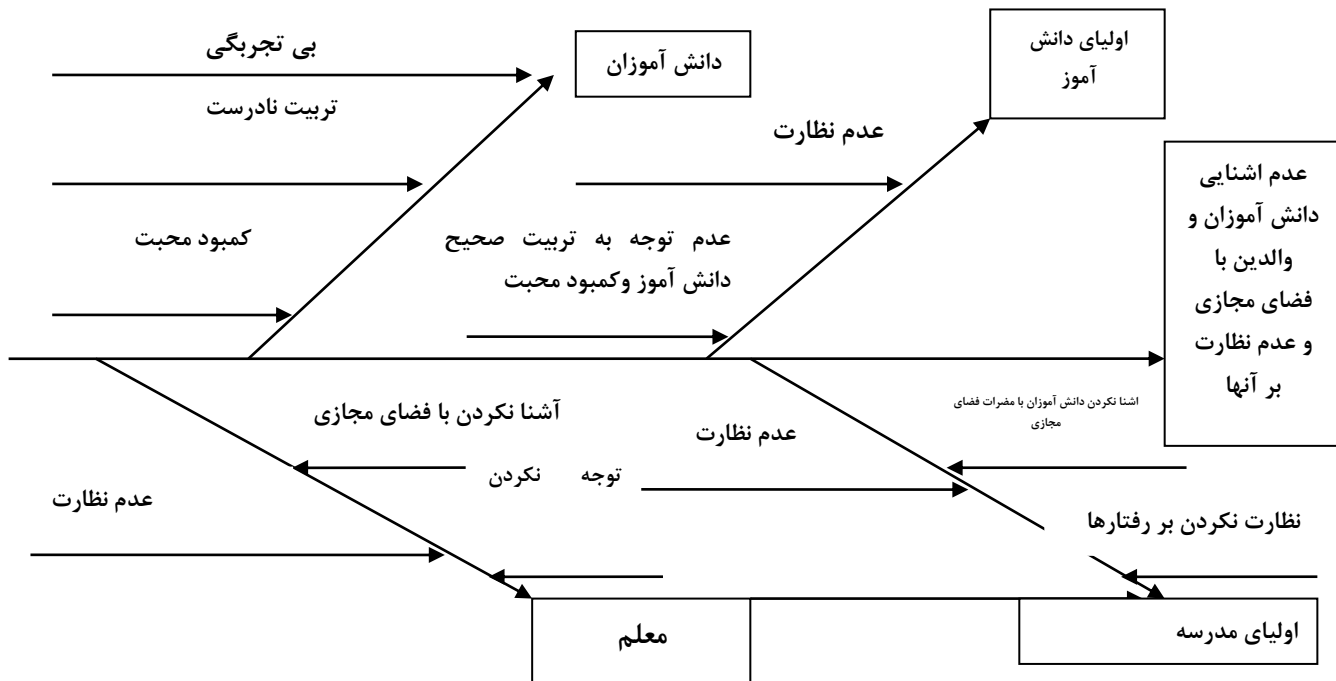
۵ - سنجش استفاده از اینترنت و فضای مجازی در دانش آموزان: برای گردآوری داده های بیشتر در زمینه ی شاخص های کیفی وضع موجود پرسش نامه ای تدوین کرده و در اختیار دانش آموزان قرار دادم.

پاسخ دانش آموزان		پرسش ها
بله	خیر	
		۱- به نظر شما کتاب بهترین منبع بدست آوردن مطالب جدید است؟
		۲- آیا نداشتن رایانه و گوشی تلفن همراه به پیشرفت تحصیلی شما آسیب می رساند؟
		۳- آیا کسانی که به اینترنت دسترسی دارند موفق تر از دیگرانند؟
		۴- آیا شما از ورود به فضای اینترنت و استفاده از آن لذت می برید؟
		۵- به نظر شما اینترنت بهترین منبع برای پاسخگویی نیازهای علمی شماست؟
		۷- آیا تمایل دارید هنگام کار با رایانه و تلفن همراه والدین در کنار شما باشند؟
		۸- آیا برای سرگرمی و تفریح وارد سایت های مهیج اینترنت می شوید؟
		۹- آیا عضو شبکه های اجتماعی هستید ؟
		۱۰- از اینکه معلمان به شما فعالیت خارج از کلاس می دهند راضی هستید؟
		۱۱- آیا مایلید به تنهایی از رایانه و اینترنت و گوشی تلفن همراه استفاده کنید؟
		۱۲- آیا بیشتر وقت خود را در شبکه های اجتماعی می گذرانید ؟

طبق نظرسنجی بر اساس پرسش نامه ی فوق که در دانش آموزان کلاس چهارم قرار دادیم به نتایج زیر دست یافتیم . ۲۱٪ کتاب را منبع مناسبی می دانستند- ۵۸٪ موافق کمک اینترنت و رایانه و تلفن همراه در پیشرفت تحصیلی بودند- ۷۴٪ پس از ورود به اینترنت به دنبال بازیها، سرگرمی وسایتهای متفرقه می رفتند- ۷۲٪ موافق بودند که بهترین منبع برای پاسخگویی سؤالات درسی و علمی اینترنت است- ۳۹٪ موافق بودند که دبیران فعالیت خارج از کلاس رایانه ای و اینترنتی به آنها محول نمایند- ۸۳٪ مایل بودند هنگام کار با رایانه و استفاده از اینترنت تنها باشند. ۸۵ درصد دانش آموزان در شبکه های اجتماعی عضو بودند و بیشتر وقت خود را در آن می گذراندند .

تجزیه و تحلیل اطلاعات

بعد از گردآوری شواهد به تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده پرداختیم .
با استفاده از نمودار استخوان ماهی به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداختیم :

بر اساس اطلاعات بدست آمده می توان اینگونه تفسیر نمود که استارت اولیه و جرقه ای که در ذهن دانش آموز زده می شود که به سمت اینترنت برای جمع آوری اطلاعات روانه شود در کلاس درس زده می شود. نکته ی مهم بعدی تجربه نداشتن دانش آموز در مورد فضای مجازی و عدم آگاهی در مورد چگونگی استفاده از دریای بیکران دانستی های اینترنت است آنان بدون هیچ پیش زمینه ای اینترنت را به خاطر سهولت دسترسی و تنوع مطالب برای انجام تکالیف محوله ی درسی بر می گزینند و بی خبر از اینکه بر سر راهشان چه خطراتی نهفته است. پس از گروه اول که معلمان و مربیان هستند فیلتر دومی که دانش آموزان از دید آنان عبور می کنند والدین هستند که مهمترین عامل دخیل در میزان کنترل آنان سطح سواد و آگاهی شان نسبت به علم و تکنولوژی جدید می باشد که در صورت کافی نبودن آگاهی و سواد ناخواسته فرزندشان را به سمت کسب تجربه های پر خطر و خارج از کنترل خود می فرستند. بر اساس پرسشنامه که در اختیار والدین قرار داده شد می توان متوجه شد که بیشتر والدین نظارتی بر استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی در فرزندان خود ندارند. موضوع قابل توجه دیگر نوع دسترسی بچه ها به رایانه و شبکه های اینترنتی و گوشی هوشمند می باشد. طبق پرسشنامه که در اختیار دانش آموزان قرار داده شد به خوبی متوجه می شویم که بیشتر آنها به راحتی به اینترنت و گوشی همراه دسترسی دارند و بیشتر اوقات خود را در شبکه های اجتماعی می گذرانند .

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

ارائه راه حل های پیشنهادی:

با جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن، تبادل تجربه با همکاران طی تشکیل جلساتی مانند شورای معلمان و انجمن اولیاء ، جلسات مشاوره با دانش آموزان و جمع بندی مطالب بدست آمده برای حل مشکل، راههای مختلفی ارائه گردید که عبارتند از:

اقداماتی که به عهده والدین می باشد:

- آگاهی کامل اولیاء از فضای مجازی و مزایا و معایب آن
- آگاهی از راههای دستیابی اولیاء به سایت های اینترنتی استفاده شده از طریق History
- جلوگیری از قرار دادن هر گونه رمز عبور یا قفل گذاری بروی فایل ها و قسمت های دستگاه تلفن همراه در دانش آموزان

- شناسایی دوستان اینترنتی دانش آموزان و اطمینان از سالم بودن آنها
- قرار گرفتن فرزندان در مکان مناسب و در معرض دید والدین در هنگام کار با اینترنت و گوشی تلفن همراه
- کنترل بر زمان استفاده از اینترنت مخصوصاً شب هنگام
- کنترل نامحسوس و غیر مستقیم دانش آموز توسط والدین

اقداماتی که بر عهده مربیان و معلمان و مشاور می باشد:

- برگزاری جلسات آموزشی و مشاوره برای والدین
- آموزش نحوه صحیح استفاده از فضای مجازی به دانش آموزان در کلاسهای فوق برنامه
- ارائه دلایل روشن و کافی در مورد دلایل عدم بازدید از سایت های غیر اخلاقی برای دانش آموزان
- شناسایی محدوده دوستی و روابط در دنیای مجازی
- معرفی سایت های مفید برای استفاده نوجوانان
- معرفی موتورهای جستجوی مناسب در اینترنت

انتخاب راه حل ها بر اساس اولویت اهمیت اجرا:

بنده با توجه به یافته های بدست آمده و تحلیل وضعیت موجود، پیشنهادات و راه حل های ارائه شده را با قضاوت ارزشی سنجیده و با توجه به امکان اجرا و اهمیت اجرای آنها، راه حل ها را به ترتیب زیر بر می گزیند.

۱- آموزش و آگاهی والدین، آموختن نحوه برخورد صحیح والدین در مواردی که خطایی از فرزند آنان در استفاده از اینترنت سر می زند.

۲- فرهنگ سازی و ایجاد بستر مناسب برای مواجهه با موقعیت های خاص در دنیای مجازی برای دانش آموزان

۳- هدایت درست و قرار دادن اصولی دانش آموزان در مسیر استفاده از تکنولوژی و ارتباطات جدید توسط معلمان

اعتبار بخشی به راه حل های انتخابی: (گردآوری شواهد ۲)

اینجانب به عنوان اقدام پژوهی نتایج پژوهش انجام شده را با همکاران، مدیر، معاون و مشاور آموزشگاه مورد بحث قرار دادم. در این زمینه مدیر مدرسه، مشاور، معاون پرورشی، و مسئول فناوری قول همکاری را برای اجرای راه حل های انتخابی دادند. و بنا را بر این گذاشتیم که راه حل ها را بر اساس معیارهای زیر به اجرا در آوریم.

- قابل اجرا در مدرس و منزل باشد.
- زمان و هزینه کافی برای اجرای روشها گرفته شود.
- استفاده از وسایل و ابزارهای الکترونیکی موجود در مدرسه به هنگام نیاز.
- کنترل و نظارت مستمر بر اجرای راه حل ها.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

نظارت بر اجرای راه حل ها:

- با والدین ارتباط حضوری و تلفنی در طی هفته برقرار می شود و تغییرات درسی، روحی و اجتماعی دانش آموزان را گزارش می دهند و نسبت به قبل مقایسه می کنند.
- مدیر مدرسه با همکاری معاون ساعاتی را در بین هفته برای ساعات فوق برنامه و آموزش صحیح در نظر گرفته و هزینه های جاری را تقبل نمودند.
- دبیران هر درس به تناسب میزان استفاده و ارتباط مطالب هر درس دانش آموزان را به سمت سایتهای مربوط و مفید علمی سوق می دادند.
- برای جلب اطمینان دانش آموزان به آنها فرصت برای ارائه برخورد مناسب در محیط اینترنت داده شد. به عنوان مثال مسابقه و بلاگ نویسی در بین دانش آموزان برگزار شد.
- مشاور طی جلساتی دانش آموزانی را که دچار مشکل خاصی در این زمینه بودند فرا می خواند و مشاوره می نمود.
- در پایان هر ماه گزارش اجمالی بصورت شفاهی در جلسه شورای دبیران در مورد تغییرات اعمال شده ارائه می شد.
- کتابهایی مربوط به مسائل مورد نظر برای استفاده والدین و دانش آموزان به آنها معرفی شد.

پیشنهاد اقدام پژوه:

سعی کنیم هرچه زودتر فرهنگ صحیح استفاده از گوشی تلفن همراه و فضای مجازی را آموزش دهیم و بستری را فراهم سازیم تا فرزندانمان هرچه زودتر بتوانند از دنیای ارزشمند اینترنت استفاده بهینه کرده و لذت ببرند.

به والدین توصیه می شود:

- هیچ گاه با فرزندان وارد گود مبارزه نشویم زیرا بازنده ی اصلی این مبارزه بی شک والدین هستند.
- در صورت استفاده نادرست توسط فرزندان اقدامات زیر انجام شود:
- تمام اطلاعات نامناسب بدون اطلاع کاربر در اولین فرصت پاک شود. (از طریق History و Internet options)
- شواهد و قرائنی ارائه گردد که از موقعیت فرزندانمان در استفاده از فضای مجازی آگاهی داریم.
- گفتگوی صمیمانه و هشدار دادن به فرزندان
- از کارهای نادرست پرهیز کنیم. مانند ممنوع کردن استفاده از رایانه، تنبیه، تحریک عواطف و ...

گردآوری شواهد دو

قدم اول را در بررسی وضعیت جدید در کلاس درس برداشتیم . معلمان در تدریس هر درس و دادن فعالیت های خارج از کلاس به این نکته توجه می کردند که سایت های مربوط به مطالب مورد نظر را معرفی کنند و در کنار اینترنت به اهمیت کتابها، نشریات و مجلات علمی هم اشاره نمایند که حتماً مورد استفاده قرار گیرند. والدین هم آموزش و اطلاعات کافی را در مورد کار با تلفن همراه هوشمند و پیچیدگی های اینترنت فرا گرفتند. آن دسته از والدینی که به خاطر کم بودن سطح تحصیلات توانایی لازم را برای کنترل اینترنتی نداشتند راههای قابل اجرای دیگری را برای کنترل فرزندان خود انتخاب نمودند. از دانش آموزان نظرسنجی به عمل آمد و بدون قید نام بر روی برگه هایی لیست سایت های مورد استفاده و زمان مراجعه به اینترنت را نوشتند با بررسی آن معلوم شد که نسبت به قبلاً بسیار معقولانه تر به چشم می خورد با صحبت با والدین فهمیدم که مشاجرات و برخوردهای کلامی بین فرزندان و والدین بسیار کمتر شده و روال عادی انجام تکالیف بچه ها به آرامی در مدرسه و منزل طی می شود. دانش آموزان حالا دیگر با خطرات واقعی دنیای اینترنت آشنا شده و با ماجراهای تلخ واقعی رو به رو شده و بر اعمال خود کنترل بیشتری داشتند و از روابط نامشروع و عواقب آن حساسی گریزان شده بودند. سطح پیشرفت تحصیلی برخی از دانش آموزان هم سیر صعودی داشته و نمرات بالاتری گرفته اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

محدودیت های پژوهش :

عدم همکاری بعضی از والدین

نتیجه گیری:

امروزه در عصر اطلاعات و در مواجهه با جامعه اطلاعاتی ناگزیر به ورود در دهکده جهانی هستیم و برای بقاء و ماندن در بازار رقابت جهانی، توسعه آموزش، پیشرفت سطح رفاه و بهداشت و بطور کلی در همه امور باید به روز باشیم و تن به سیل هجوم تکنولوژی و اینترنت برسیم یکی از حساس ترین عرصه ها که درگیر علم و دانش تکنولوژی جدید است آموزش و پرورش می باشد که عنصر اساسی و حیاتی آن فرزندانمان هستند. شبکه های اجتماعی مجازی ، نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با این که عمر خیلی زیادی ندارند ؛ به خوبی توانسته اند جای خود را در زندگی مردم باز کنند . جوان امروز دیگر محدودیت های گذشته را ندارد و هر لحظه در هر کجا که باشد می تواند با هر نقطه ای از جهان که بخواهد ارتباط برقرار کند. زندگی در محیط های مجازی امری بدیهی به شمار می رود و از شاخصه های پست مدرن این است که ب راحتی در اختیار افراد با سبکها و محیط های مختلف اجتماعی قرار گرفته و این امر به مرور میزان کنترل خانواده ها و مدارس برآمخته های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت گیری های آموزشی و تربیتی خانواده ها ، مدارس و جامعه را متاثر ساخته است. لذا از جمله مشکلاتی که ممکن است برای دانش آموزان که به عنوان آینده سازان جامعه پیش بیاید افت تحصیلی و کاهش عملکرد آموزشی می باشد.

پرکردن اوقات فراغت به علت کمبود امکانات ورزشی یا تفریحی اکثر خانواده ها نیز از این امر استقبال می کنند که نوجوان در خانه و در کنار آنها و استفاده از یک گوشی تلفن همراه هوشمند و اینترنت باشد . ؛ غافل از اینکه در صورت استفاده نامناسب از فضای مجازی ، آثار منفی و مخرب آن به مراتب بیشتری از بسیاری از سرگرمی های دیگر است. فرار از خود و ناکامی های زندگی : فضای مجازی برای نوجوان پناهگاهی است که از مشکلات دردها ورنجهای خود به آن روی می آورند. بیه عنوان یک مامن عدم شکل گیری هویت مطلوب در نوجوانان وجود شکاف های اجتماعی شکاف نسلی واز هم پاشیدگی تعاملات بین والدین و فرزندان می شود . معایب این فضا ، ایجاد روابط ناسالم ، آزار واذیت دیگران ، انتشار تصاویر نامناسب ، کاهش تعاملات فرزندان با والدین ، ایجاد مشکلات روحی واجتماعی ، انزوایی به دام انداختن نوجوان وسواستفاده از آنها لطمه زدن به دوام خانواده ها می باشد . بنابراین باید مرافب فرزندان و دانش آموزان بود . محیط خانه باید برای نوجوانان و جوانان محیط امنی باشد که در آن نوجوان احساس آرامش داشته و به ماندن در خانه و در کنار والدین رغبت داشته باشد

پیشنهادهات

راهکار های دوری دانش آموزان و کاهش آسیب ها:

- اولین توصیه گسترش روابط اجتماعی وتقویت این روابط با شیوه های مختلف (برگزاری جلسات، حل مسائل بدون وجود موبایل، خاموشی موبایل در مهمانی ها و صحبت رودرو و حضوری و...) است.
- توصیه دیگر آموزش های لازم به خانواده و جوانان به خصوص آشنایی بیشتر والدین به این فضاها و کنار گذاشتن ارتباطات سنتی، راهنمایی و صحبت با فرزندان درخصوص استفاده بهینه از شبکه های مجازی و برقراری ارتباط محکم و استوار و صمیمی با فرزندان.
- تقویت باورهای دینی و اعتقادی خود در بین خانواده، با پررنگ شدن این باورها بچه ها کمتر در معرض آسیب های فضای اینترنت قرار می گیرند.
- قراردادن رایانه خانوادگی در محلی که برای همه قابل مشاهده و در دسترس باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

- یک ساعت مختص اینترنت و بازی های رایانه ای برای کودکان در طول شبانه روز است که والدین خودشان بازی های رایانه ای را برای کودکان انتخاب کنند.
- بازی های رایانه خشن عاملی مهم در افزایش میزان خشونت کودکان است تا جایی که امکان دارد از انتخاب این بازی ها پیشگیری کرده و انتخاب برنامه ها متناسب با سن و مورد علاقه فرزندان باشد.
- پر کردن اوقات فراغت فرزندان با ورزش، مهارت آموزی و ... و دوری از ایجاد فرصت بیکاری برای آنان، در این صورت دانش آموزان تا پایان تحصیلات عمومی حداقل سه مهارت شغلی را می آموزند و همین امر موجب شده تا در آینده بیکار نشوند.
- سرمایه گذاری برای اشتغال کودکان در آینده که لازمه تحقق این امر کسب مهارت ها در زمان اوقات فراغت است.
- آموزش آسیب ها و تهدید های فضای مجازی به فرزندان برای کمک به استفاده ایمن از اینترنت است تا آنها اطلاعات شخصی خود و خانواده را در اختیار دیگران قرار ندهند.
- شناخت والدین از علایم اینترنتی مثل کاهش روابط اجتماعی، عصبانیت و پرخاشگری در زمان قطع اتصال به اینترنت، افت تحصیلی، اختلال در خواب، رفتن به سراغ اینترنت در مواقع تنهایی، عدم تمایل به بیرون رفتن از خانه مشکلات و ناراحتی های جسمانی و عضلانی و ... است که به بچه ها بیاموزند که اگر با مشکلی در فضای مجازی رو به رو شدند با آنها در میان گذاشته و به هیچ عنوان مشکلات را با دوستان آنلاین خود که غریبه اند مطرح نکنند.
- غنی سازی برنامه های فراغت دانش آموزان متناسب با شرایط سنی شان که در این خصوص برنامه ریزی آموزش و پرورش را می طلبد که تا با مهیا کردن برنامه های اوقات فراغت متناسب با شرایط سنی، دانش آموزان شور و شوق در آن برنامه حضور یابند و نسبت به دورهم بودن و بالا بردن مشارکت های اجتماعی آنها از حضورشان در فضاهای مجازی کاسته شود.
- در تمام مدت آشنایی و استفاده از اینترنت توسط کودکان، بر والدین واجب است که در تعامل نزدیک با فرزندان خود باشند.
- معلمان باید در بهره برداری مناسب و ایمن از فضای مجازی، دانش آموزان را یاری کنند.
- گروه های اجتماعی شامل کتابخانه ها، برنامه های بعد از مدرسه و ... باید در افزایش سطح آگاهی عمومی در راستای وبگردی ایمن کمک کنند.
- کودکان و نوجوانان باید احساس مسئولیت نسبت به رفتار خود را بیاموزند. انتقال این راهنمایی ها و آموزش ها از طریق خانواده ها و انجمن ها امکان پذیر است.
- این غیر معمول نیست که اطلاعات بچه ها در رابطه با اینترنت و رایانه بیشتر از والدین و یا معلمان آنها باشد. اگر چنین وضعیتی در منزل و یا کلاس درس شما وجود دارد، ناامید نباشید. شما (والدین) می توانید از این وضعیت به عنوان یک فرصت بهره برداری کنید و از فرزندان شما درباره اینترنت نکاتی را بیاموزید. از فرزندان بپرسید: تمایل به بازدید چه سایت هایی دارد و فکر می کند چه سایت هایی می تواند شما را در فضای وب سرگرم کند. با فرزندان سر صحبت را باز کرده و در رابطه با تجربه های خوب و بد وی در فضای اینترنت گفتگو کنید. اهمیتی ندارد که دانش اینترنتی فرزند شما در چه سطحی قرار دارد، همچنان به توجه و راهنمایی های خود ادامه دهید زیرا بصورت خودکار به والدینی خوب و مسئول مبدل نخواهید شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

منابع

- فرهنگنامه کودکان و نوجوانان- تاریخچه آموزش و پرورش ایران
گسترش اینترنت در جهان- حاکمیت و حکومت بر اینترنت- اینترنت ایران و عرصه اطلاعات- ترجمه مهدی صمدی
تأثیر سازنده اینترنت بر اخلاق کاربران- میترا دیلمقانی- سید یلیرضا حجازی
آسیب های فرهنگی پژوهشی اینترنت- جهانگیر عیسی - ۸۸/۸/۲۰
اسلوین جیمز (۱۳۸۰) اینترنت و جامعه- عباس گیلوردی و علی رادباوه
ضرورت توجه به تکنولوژی های نوین در آموزش و پرورش- علیرضا مرآتی- مرضیه خمیس آبادی ۸۸
تازه های آماری کاربرد اینترنت در دنیا- ۳۱ دسامبر ۲۰۰۹
مطالعه تأثیر استفاده از اینترنت بر رفتار اطلاع یابی- اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران- ۱۳۸۳